
Y CYNGOR 28/09/23

Yn bresennol: Y Cynghorydd R. Medwyn Hughes (Cadeirydd)
Y Cynghorydd Beca Roberts (Is-gadeirydd).

Y Cynghorwyr:- Menna Baines, Beca Brown, Stephen Churchman, Glyn Daniels, Anwen J Davies, Dafydd Davies, Elwyn Edwards, Elfed Wyn ap Elwyn, Alan Jones Evans, Dylan Fernley, Delyth Lloyd Griffiths, Jina Gwyrfai, Annwen Hughes, John Brynmor Hughes, Louise Hughes, Elin Hywel, Nia Wyn Jeffreys, Anne Lloyd Jones, Berwyn Parry Jones, Dawn Lynne Jones, Dewi Jones, Elin Walker Jones, Elwyn Jones, Gwilym Jones, Gareth Tudor Jones, Huw Wyn Jones, Kim Jones, June Jones, Cai Larsen, Beth Lawton, Dafydd Meurig, Dilwyn Morgan, Linda Morgan, Dewi Owen, Edgar Wyn Owen, Gwynfor Owen, Gareth Coj Parry, Nigel Pickavance, Rheinallt Puw, Arwyn Herald Roberts, Elfed P Roberts, John Pughe Roberts, Meryl Roberts, Richard Glyn Roberts, Huw Llwyd Rowlands, Paul Rowlinson, Angela Russell, Dyfrig Siencyn, Ioan Thomas, Peter Thomas, Menna Trenholme, Rob Triggs, Rhys Tudur, Hefin Underwood, Elfed Williams, Gareth Williams, Gruffydd Williams a Sasha Williams.

Swyddogion: Dafydd Gibbard (Prif Weithredwr), Geraint Owen (Cyfarwyddwr Corfforaethol), Iwan Evans (Swyddog Monitro), Ian Jones (Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth), Sioned Williams (Pennaeth Economi a Chymuned), Carys Fon Williams (Pennaeth Tai ac Eiddo), Steffan Jones (Pennaeth Priffyrdd, Peirianneg ac YGC), Ffion Madog Evans (Pennaeth Cyllid Cynorthwyol – Cyfrifeg a Phensiynau), Debbie Anne Jones (Pennaeth Cynorthwyol – Gwasanaethau Corfforaethol Addysg), Rhys Glyn (Pennaeth Cyfundrefn Addysg Drochi Gwynedd), Vera Jones (Rheolwr Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith), Sion Huws (Rheolwr Pridoldeb ac Etholiadau), Dewi Jones (Rheolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor), Gareth Parri (Arweinydd Tîm Comisiynu – Tai ac Eiddo) ac Eirian Roberts (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth).

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Craig ab Iago, Iwan Huws, Linda Ann Jones, Eryl Jones-Williams, Llio Elenid Owen, Gareth A. Roberts, Einir Wyn Williams ac Eirwyn Williams.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod diwethaf o'r Cyngor a gynhaliwyd ar 6 Gorffennaf 2023 fel rhai cywir.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

4. CYHOEDDIADAU'R CADEIRYDD

Cydymdeimlwyd â'r canlynol:-

- Y Cynghorydd Louise Hughes a'r teulu ar farwolaeth ei mam yn ystod yr haf.
- Mrs Sharon Warnes, Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a'r teulu yn dilyn marwolaeth ei gŵr yn ddiweddar.

Nodwyd hefyd y bu farw'r Cynghorydd Pete Prendergast, Cadeirydd Cyngor Sir Ddinbych, ddiwedd yr wythnos ddiwethaf, a chydymdeimlwyd â'i deulu a'i gyd-gynghorwyr yng Nghyngor Sir Ddinbych.

Nodwyd ymhellach bod y Cyngor yn dymuno cofio am bawb o fewn cymunedau'r sir oedd wedi colli anwyliaid yn ddiweddar.

Ymdawelodd y Cyngor fel arwydd o barch a choffadwriaeth.

Dymunwyd y gorau i Mrs Sharon Warnes, Cadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, oedd yn methu bod yn bresennol yn y cyfarfod hwn oherwydd triniaeth ysbyty.

Llongyfarchwyd:-

- Pawb fu'n llwyddiannus yn Eisteddfod Genedlaethol Llŷn ac Eifionydd ym mis Awst, ac yn arbennig Rhys Iorwerth o Gaernarfon, Alan Llwyd, Treforys, ond yn wreiddiol o Abersoch, ac Alun Ffred, cyn Arweinydd y Cyngor hwn, ar gipio'r Goron, Y Gadair a Gwobr Goffa Daniel Owen. Diolchwyd hefyd i bawb fu'n helpu yn yr Eisteddfod.
- Rhodri Jones, Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth, ar ei ethol yn Aelod Hŷn y Flwyddyn, Ffederasiwn Ffermwyr Ifanc Eryri yn ddiweddar.
- Y dyfarnwr pêl-droed Cheryl Foster, yn enedigol o Fangor, ar fod y dyfarnwr benywaidd cyntaf i gymryd yr awenau mewn gêm yn Uwch Gynghrair Cymru. Ar 9 Ionawr 2023, penododd FIFA hi i'r pwl gweinyddu ar gyfer Cwpan y Byd Merched FIFA 2023 yn Awstralia a Seland Newydd, ac yn ôl ym mis Mai eleni, cafodd ei henwi fel y dyfarnwr ar gyfer rownd derfynol Cynghrair Pencampwyr Merched UEFA 2023 rhwng Barcelona a Wolfsburg ar 3 Mehefin 2023.
- Drws i Ddrws ar ddatlu 20 mlynedd o wasanaeth yn Nwyfor ac Eifionydd. Deallid hefyd bod Bwrdd Drws i Ddrws yn awyddus i ddiolch i Gyngor Gwynedd am ei gefnogaeth yn ystod y blynyddoedd hynny.
- Y Cynghorydd Elfed Wyn ap Elwyn ap gerdded 206 o filltiroedd o Fangor i Gaerdydd er mwyn gwthio'r ymgyrch i ail-agor y llinellau rheilffordd o Aberystwyth i Gaerfyrddin ac o Fangor i Afonwen. Nodwyd hefyd bod deiseb ar y mater wedi llwyddo i ddenu dros 13,000 o lofnodion.

5. MATERION BRYS

Dim i'w nodi.

6. CWESTIYNAU

(Cyhoeddwyd atebion ysgrifenedig yr Aelodau Cabinet i'r cwestiynau ymlaen llaw.)

(1) Cwestiwn Y Cynghorydd Gruffydd Williams

"Yn dilyn cyhoeddiad fod Barclays am gau mwy o ganghennau gan gynnwys Pwllheli, a gaf i ofyn paham nad ydi'r Cyngor wedi ystyried bygwth newid banc gan mai Barclays ydi'r banc sydd yn cael ei ddefnyddio gan Y Cyngor? Petai'r Cyngor yn bygwth symud i fanc arall yn ogystal â gofyn i gynghorau sir eraill ddilyn esiampl, yna efallai y buasai'n bosib' dwyn perswâd arnynt i beidio cau canghennau."

Ateb – Aelod Cabinet Cyllid, Y Cynghorydd Ioan Thomas

"Rwy'n credu ei bod yn wir i ddweud bod pob un ohonom yn tristau o weld cangen banc yn cau, ond mae nifer yr ymwelwyr a'r defnyddwyr i'r banciau yma wedi lleihau yn sylweddol. Mae ffaith gan gwmni Which yn nodi bod 5,838 cangen wedi cau ers 2015. Mae hynny'n

gyfartaledd o 54 cangen yn cau bob mis ers 2015, ac mae yna ymhell dros 300 o ganghennau wedi cau yng Nghymru ers 2015.

Nid cyfrif mewn cangen benodol o fanc Barclays sydd gan y Cyngor, ond mae'n gytundeb corfforaethol, ac mae'r cytundeb yna tan fis Medi'r flwyddyn nesaf. Bydd dechrau negodi am gytundebau a bydd yna groeso, wrth gwrs, i fanciau eraill roi pris i mewn am y gwasanaeth i'r Cyngor. Rhaid i mi nodi, fodd bynnag, mai nifer fechan iawn iawn o fanciau sy'n delio hefo cynghorau, awdurdodau fel Gwynedd, ac felly mae yna bosibilrwydd na fydd yna lawer iawn yn ymgeisio amdano, ond mae'r broses yna am gychwyn ddechrau'r flwyddyn."

(2) Cwestiwn Y Cynghorydd Dewi Jones

"Pa gamau mae Cyngor Gwynedd am eu cymryd yn dilyn cyhoeddi adroddiad ar dlodi yn Arfon gan y Sefydliad Bevan ym mis Awst?"

Ateb – Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Economi, Y Cynghorydd Nia Jeffreys

"Diolch yn fawr i'r aelod a'i gyd-gynghorwyr am y gwaith dydd i ddydd rydych chi'n wneud yn Arfon. Rwy'n rhannu angerdd yr aelod am y pwnc yma, ac rwy'n gwybod hefyd bod Arweinydd y Cyngor a phob Aelod Cabinet hefyd yn gweld pa mor bwysig ydi'r pwnc yma. Rydym wedi blaenoriaethu'r gwaith yma. Rydym wedi rhoi pres i mewn i'r gwaith, ac mae'n digwydd yn drawsadrannol, ar draws bob adran o'r Cyngor. Nid yw'r atebion i hyn bob amser mewn lle amlwg, er enghraifft, yr Adran Cyllid, a hoffwn ddiolch iddyn nhw'n benodol am eu gwaith blaengar yn y maes yma. Diolch eto am godi'r cwestiwn ac uchafu'r mater yma yn y Cyngor llawn. Os oes gan unrhyw gynghorydd awgrym ynglŷn â beth yn fwy medrwn ni wneud yn y maes, plis cysylltwch â mi, achos, fel arall, pam ydym ni yma fel cynghorwyr neu swyddogion, os nad i helpu'r bobl fwyaf bregus yn ein cymdeithas yng Ngwynedd?"

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Dewi Jones

"Ar drothwy beth fydd yn aeaf caled arall i lawer, ydi'r Dirprwy Arweinydd yn cytuno â mi bod '*austerity*' wedi bod yn fethiant llwyr a bod Llywodraeth Prydain yn euog o daflu rhai o'r bobl fwyaf bregus mewn cymdeithas ymhellach i mewn i dlodi?"

Ateb – Dirprwy Arweinydd ac Aelod Cabinet Economi, Y Cynghorydd Nia Jeffreys

"Ydw, rwy'n cytuno 100%. Rydw i wedi dysgu term newydd yn ddiweddar gan fy ffrind a chyd-aelod Cabinet, y Cynghorydd Craig ab Iago, sef '*compensatory measures*'. Rydym yn gwybod am yr holl waith mae cynghorwyr, swyddogion, gwirfoddolwyr a'r trydydd sector yn wneud i gefnogi cymdogion a phobl fregus gyda balchder yn eu bro, ond yr hyn rydym ni'n wir yn ei wneud yw sefyll yn y bwlch, sefyll mewn bwlch sy'n cael ei greu yn rhywle arall. Rydym ni'n medru smwddio dipyn bach ar y corneli miniog sy'n effeithio ar bobl, ac mae hynny er gwaethaf y toriadau rydym ni wedi wynebu yng Nghyngor Gwynedd flwyddyn ar ôl blwyddyn, ac rwy'n gorfod dweud blwyddyn arall eto rwan. Ond mae'r penderfyniadau sy'n effeithio ar bobl o ran eu trethi ayb yn cael eu gwneud ymhell iawn o Wynedd, yn wir ymhell iawn o Gymru, gan blaid Dorïaidd yn San Steffan. Nhw sy'n penderfynu ar lefelau budd-daliadau, nhw sy'n penderfynu ar bethau fel '*bedroom tax*', a hefyd y rheol afiach am y trydydd plentyn - penderfyniadau sy'n effeithio go iawn ar bobl Cymru a Gwynedd, gan blaid, gyda llaw, sydd erioed wedi ennill mwyafrif o bleidleisiau yng Nghymru. Rwy'n siŵr bod hyn oll yn ddadl ar gyfer diwrnod arall, ond hoffwn gadarnhau bod yr aelod a minnau ar yr un ochr."

(3) Cwestiwn Y Cynghorydd Louise Hughes

"Mae pawb yn derbyn y cyfyngiad 20mya o flaen ysgolion ac mewn ardaloedd sydd â phoblogaeth ddwys. Fodd bynnag, o ystyried y protestiadau cyhoeddus a'r niferoedd digynsail sydd wedi llofnodi'r ddeiseb ar-lein ar gyfer y Senedd, y dryswch ynghylch arwyddion ac ati, a chan gofio am y bobl sy'n defnyddio eu cerbydau ar gyfer gwaith (gweithwyr gofal, y gwasanaethau brys, gyrrwyr danfon, gweithwyr post, bysiau ac ati), a ydym fel Cyngor yn fodlon gyda'r ddeddfwriaeth newydd ac a fyddwn yn defnyddio'r disgresiwn a roddir i Awdurdodau Lleol unigol i eithrio'r cyfyngiad 20mya mewn ardaloedd penodedig?"

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cyngorydd Dafydd Meurig

"O ran y rhan cyntaf o'r cwestiwn, mi rydw i'n fodlon hefo'r ddeddfwriaeth, ac mae'n bolisi Plaid Cymru i fod wedi cefnogi'r ddeddfwriaeth yn Senedd Cymru. O ran yr ail ran ynglŷn â defnyddio disgresiwn, rydym ni fel Cyngor wedi defnyddio'r disgresiwn ar gyfer gwneud eithriadau, ac rwyf am gymryd y cyfle i ganmol swyddogion Cyngor Gwynedd sydd wedi gwneud gwaith ardderchog o adnabod y parthau hynny ddylai gael eu heithrio o fynd o 30mya i 20mya. Mae yna 85 o'r eithriadau yma yng Ngwynedd. Rydym i gyd fel aelodau wedi cael cyfle i'w craffu. Yn ôl ym mis Mawrth/Ebrill cawsom restr ohonynt a map yn gofyn am ein barn, a bore heddiw yn digwydd bod, roedd yna erthygl yn y Daily Post yn canmol Gwynedd am y modd mae wedi delio gyda'r eithriadau. Mae yna fwy o eithriadau yng Ngwynedd nag sydd yna yng ngweddill siroedd Cymru hefo'i gilydd, felly rydw i'n fodlon iawn hefo sut rydym ni wedi delio hefo'r mater yma."

Cwestiwn Atodol y Cyngorydd Louise Hughes

"A fydd modd i gynghorau cymuned lleol ddeisebu'r Adran Drafndiaeth i newid cyfyngiadau cyflymder?"

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cyngorydd Dafydd Meurig

"Gall unrhyw un ysgrifennu ataf i neu'r swyddogion os ydynt yn anhapus gydag unrhyw ran o'r rhwydwaith, ac os oes yna achos dros newid, fe wneir y newid. Dewch i gysylltiad os ydych chi'n meddwl ein bod ni wedi ei gael yn anghywir yn rhywle."

(4) Cwestiwn Y Cyngorydd Rhys Tudur

"I ba raddau y mae'r Awdurdod a'r Ysgolion yn monitro llwyddiant trochi fel y gwyddom faint o blant sydd, wedi cyfnod o fod mewn Canolfan Drochi, yn astudio dros hanner eu pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, Y Cyngorydd Beca Brown

"Mae yna fonitro parhaus yn digwydd ar y gyfundrefn drochi, o'r asesiad gwaelodlin cychwynnol i'r asesiadau ffurfiannol i gefnogi dysgwyr o ddydd i ddydd - dysgwyr unigol felly - gan orffen gyda'r asesiadau crynodol. Mae'r manylion ynglŷn â sut yn union mae hynny'n cael ei wneud yn yr ateb ysgrifenedig rydych chi wedi derbyn, felly wnâi ddim mynd i ormod o fanylion."

Mae adroddiadau unigol yn cael eu gwneud i'r fam ysgol, ac mae llwyddiannau a sefyllfa gyffredinol y gyfundrefn drochi yn cael ei hadrodd i mi yn dymhorol fel rhan o broses herio perfformiad yr Adran, lle rydw i'n cael y cyfle i holi a herio fel sydd angen. Rydw i'n teimlo bod yna drafodaethau manwl iawn yn digwydd yn y fan honno sy'n mynd i bob twll a chornel o'r gwasanaeth trochi."

Ar ôl i'r plant drosglwyddo i'w mam ysgol, cyfrifoldeb yr ysgol wedyn ydi parhau i dracio ar hyd y continwmm iaith, fel rhan o'r trefniadau asesu. Mae'r gyfundrefn drochi yn olrhain

cynnydd hwyreddyfodiaid sydd wedi mynychu canolfannau trochi, ac sy'n dilyn cwrs TGAU Cymraeg Iaith Gyntaf ac Ail Iaith. Mae'r Awdurdod yn casglu data parthed y nifer o ddysgwyr Cyfnod Allweddol 4 sy'n dilyn 5 pwnc TGAU, neu fwy, drwy gyfrwng y Gymraeg. Cyfrifoldeb yr ysgolion ydi olrhain llwybrau ieithyddol dysgwyr unigol, gan gynnwys y plant sydd wedi symud yma'n hwyrach, ac sy'n dilyn o leiaf hanner eu pynciau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Fel mae rhai ohonoch yn gwybod, mae Estyn wedi bod i mewn yn arolygu'r Adran yn ddiweddar iawn, ac yn eu hadroddiad hwy, maen nhw'n nodi bod y ddarpariaeth yn yr ysgolion uwchradd i ddysgwyr sefyll arholiadau trwy gyfrwng y Gymraeg yn adlewyrchiad o bolisi a gweledigaeth yr Awdurdod i ddatblygu dysgwyr dwyieithog. Mae'r dyfyniad o adroddiad Estyn yn yr ateb ysgrifenedig, adroddiad oedd, gyda llaw, yn gadarnhaol iawn am ein darpariaeth Gymraeg.

Hoffwn ddiolch i'r gyfundrefn drochi am y gwaith anhygoel maen nhw'n ei wneud achos mae o'n wirioneddol anhygoel, ac rwy'n hynod o falch bod safon uchel y gwaith yna yn cael ei adlewyrchu yn deg yn adroddiad Estyn. Hoffwn ddiolch i bawb sydd ynglŷn â'r gwasanaeth, gan gynnwys y plant, am y gwaith arbennig a'r cynnydd arbennig sy'n cael ei wneud, sy'n glod i bawb sydd ynglŷn ag o."

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Rhys Tudur

"Onid ydi o'n wir felly nad ydi'r Awdurdod yn gwybod faint o blant sydd wedi hyd yn oed mynd drwy gyfnod o drochi cynnar ac sydd wedyn yn mynd ymlaen a gwneud cyfran o'u haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg? Ydi o'n wir nad ydi'r Awdurdod yn gwybod yr ystadegau ar gyfer hynny?"

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, Y Cynghorydd Beca Brown

"Rydw i newydd egluro o ran sut mae'r data yn cael ei gasglu gan y gyfundrefn, gan yr Awdurdod, ac yn yr ysgolion. Mae yna fonitro manwl yn digwydd o'r plant hynny ac i ble maen nhw'n cyrraedd o ran eu haddysg. Rydw i wedi bod mewn cyfarfodydd herio perfformiad lle mae yna ddata manwl o ran plentyn wrth blentyn ac rydw i wedi gallu mynd i lawr - '*deep dive*' mewn ffordd, i sefyllfa plant unigol ar eu taith drwy'r gyfundrefn. Felly rydw i'n teimlo bod yna gadw golwg agos iawn yn digwydd ar y plant yma o'u rhan hwy fel unigolion, sydd yn cael ei adrodd yn ôl i minnau hefyd.

Mae'n amlwg yn bwysig bod y plant yn gwneud gymaint o'u pynciau a'u harholiadau yn y pen draw trwy gyfrwng y Gymraeg. Fel plentyn i rieni di-gymraeg fy hun, rydw i'n teimlo mai'r peth pwysicaf o ran trochi rhywun yn y Gymraeg (nid mod i wedi bod trwy drochi fy hun) ydi bod rhywun yn gallu mynd i'w ysgol, ymuno mewn sgysiau ar yr iard hefo cyfoedion trwy gyfrwng y Gymraeg h.y. bod rhywun yn gallu ymuno yn yr holl gyfleoedd diwylliannol sydd ar gael i blant. Wrth gwrs, mae'n ofnadwy o bwysig bod plant yn gallu cyrraedd eu potensial i wneud cymaint o bynciau â phosib' trwy'r Gymraeg, ond mae yna gymaint mwy i drochi na hynny fyddwn i'n dadlau."

(5) Cwestiwn Y Cynghorydd Delyth Lloyd Griffiths

"Mae etholwyr yn fy ward wedi codi'r mater o dan feddiannu eiddo yn y sector gymdeithasol yn ddiweddar.

Mae nifer uchel o unigolion yn byw mewn tai cymdeithasol mewn pentrefi lle mae nifer fach iawn o dai cymdeithasol ar ôl.

Beth mae'r Cyngor a chymdeithasau tai yn ei wneud i roi cymorth i unigolion sydd yn tan feddiannu cartrefi yn y sector cymdeithasol i symud i gartrefi addas ar gyfer unigolyn?"

Oes modd i'r Cyngor a chymdeithasau tai adnabod yr angen yng Ngwynedd?

O adnabod yr angen, oes modd sefydlu neu wella'r gwasanaeth presennol sydd ar gael ar gyfer trigolion sydd yn awyddus i symud i gartref newydd?

Gofynnir i'r Cyngor weithio gyda phob cymdeithas dai i adnabod pa gymorth ymarferol sydd ar gael i unigolyn sydd yn awyddus i symud tŷ, ond sydd angen cymorth ymarferol gyda'r broses o fudo."

Ateb – Yr Arweinydd, y Cyngorydd Dyfrig Siencyn yn absenoldeb yr Aelod Cabinet Tai, Y Cyngorydd Craig ab Iago

"Mae'r Gwasanaeth yn ymwybodol, wrth gwrs, y gall tan-feddiannu achosi rhwystrau i rai unigolion a theuluoedd, ac o ganlyniad mae trefniadau a phrosesau eisoes yn bodoli o fewn y Polisi Gosod Tai Cyffredin sy'n hwyluso trefniadau ar gyfer y cymdeithasau tai lle mae unigolion a theuluoedd yn dymuno symud oherwydd materion tan-feddiannu, ac mae yna gyfeiriad at y Polisi Tai Cyffredin yn yr ateb ysgrifenedig.

Rydym yn fodlon codi'r pwyntiau y mae'r Aelod yn eu nodi gyda'r cymdeithasau tai yn y Bwrdd Partneriaeth Tai, lle bydd cyfle i drafod trefniadau presennol ac i wneud rhagor o ymchwil i'r achosion o dan-feddiannu i adnabod cyfleoedd penodol i allu cynnig cymorth ychwanegol."

Cwestiwn Atodol y Cyngorydd Delyth Lloyd Griffiths

"Fydd amser staff yn cael ei glustnodi gan y Cyngor ar gyfer casglu'r data, a hefyd sicrhau bod pob cymdeithas yn rhoi gwasanaeth hafal i bob person yng Ngwynedd?"

Ateb – Yr Arweinydd, y Cyngorydd Dyfrig Siencyn

"Gallaf gadarnhau y bydd y gwasanaeth yn darparu'r adnoddau sydd eu hangen i gyfarch y cwestiwn yma ac mae deialog gyson yn digwydd rhwng y Gwasanaeth a'r cymdeithasau tai i gyd trwy'r Bwrdd Partneriaeth Tai."

(6) Cwestiwn Y Cyngorydd Angela Russell

"Ar ran y Grŵp Annibynnol, hoffwn gael gwybod beth oedd y broses a ddilynodd y Cyngor yma i ddod i'r penderfyniad i ohebu gyda thrigolion Gwynedd ar Erthygl 4. Rydym ni fel aelodau yn teimlo ein bod wedi ein gadael yn y tywyllwch, yn enwedig pan fo'r ymgynghoriad wedi digwydd dros gyfnod yr haf, ac felly na fydd hyn yn gynrychiolaeth gywir."

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cyngorydd Dafydd Meurig

"Nid wy'n derbyn bod y Grŵp Annibynnol wedi cael eu gadael yn y tywyllwch a bod yn berffaith onest. Mae yna fwletinâu rheolaidd wedi bod i aelodau, ac yn syth wedi i'r Cabinet wneud penderfyniad i ymgynghori ar Gyfarwyddyd Erthygl 4, mi roedd yna sesiwn codi ymwybyddiaeth ar gyfer holl aelodau'r Cyngor. Rwy'n meddwl mod i'n iawn yn dweud, o'r 23 aelod annibynnol sydd ar y Cyngor, bod 13 ohonyn nhw'n bresennol, ac uwchben hynny, o'r 10 oedd ddim yno, mae 4 ohonynt ar y Pwyllgor Craffu Cymunedau, ac mae'r mater Erthygl 4 wedi bod gerbron y pwyllgor hwnnw ddwywaith. Rwy'n derbyn nad pawb sy'n gallu mynychu'r pethau yma oherwydd amryw o resymau personol, gwyliau a'r math yna o beth, ond mi wnaethpwyd recordiad o'r sesiwn ymgysylltu hynny ac mae aelodau wedi cael eu hatgoffa ar sawl achlysur bod y recordiad yn bodoli fel eu bod yn gallu

ymgyfarwyddo ag Erthygl 4. Felly, na, nid ydw i'n derbyn bod y Grŵp Annibynnol wedi cael eu cadw yn y tywyllwch.”

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Angela Russell

“Gan i chi wrthod cyfarfod cyhoeddus, pa ddulliau, heblaw ymateb ysgrifenedig, mae Cyngor Gwynedd wedi cynnig i bobl hŷn, pobl ddifreintiedig, pobl sydd ddim ar y we? A ydym ni wedi gwneud pob dim i fodloni'r Ddeddf Cydraddoldeb, a pha bryd mae'r Cyngor wedi ymgynghori gyda'r benthycwyr morgais, ayb, yn hyn i gyd? A sut mae 10 aelod Plaid Cymru ar y Cabinet yn cael gwneud penderfyniad pellgyrhaeddol i ni ym Mhen Llŷn pan mae yna 69 ohonom fel cynghorwyr? A pam nad yw hyn wedi dod o flaen y Cyngor llawn?”

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cynghorydd Dafydd Meurig

“Deddfwriaeth sy'n dod o Gaerdydd sy'n penderfynu sut mae'r Cyngor yn gwneud ei benderfyniadau. O ran y materion eraill, rwy'n meddwl bod yr ymatebion i'r cwestiynau hynny i gyd yn yr ateb ysgrifenedig.”

(7) Cwestiwn Y Cynghorydd Richard Glyn Roberts

“I ba raddau y mae methiant i arolygu a gorfodi amodau cynllunio sy'n cyfyngu ar gyfnod gweithredu meysydd carafanau teithiol a'r cyfnod y gellir cadw carafán ar lain penodol wedi arwain at gynnydd mewn defnydd parhaol a di-dor?”

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cynghorydd Dafydd Meurig

“Mae'n gwestiwn penodol, ac ni wn a oes yna rywbeth penodol yn y ward y tu ôl i hyn, ond rydw i'n cyfeirio'r aelod at yr ymateb ysgrifenedig. Wrth gwrs, un peth sy'n bwysig i'w ddweud ydi nad oes gan y Cyngor dimau o bobl yn mynd o gwmpas yn gwneud yn siŵr bod pawb yn cadw at reolau cynllunio. Mae'r cyfrifoldeb yna gan y sawl sy'n gwneud ceisiadau ac yn cael caniatâd cynllunio, wrth gwrs. Mae'n debyg y dylid nodi hefyd mai grym dewisol ydi pwerau gorfodaeth a'n bod ni'n gwneud hyn drwy gyflwyno rhybuddion gorfodaeth lle mae tystiolaeth gadarn yn cyfiawnhau hynny. Ac, wrth gwrs, '*intelligence*' lleol fel rheol sy'n dwyn i sylw swyddogion bod yna dor-amodau cynllunio wedi bod.”

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Richard Glyn Roberts

“I ba raddau mae blaenoriaethau a phrosesau o fewn yr Adran wedi cael eu haddasu i dargedu'r mater ers i'r mater gael ei godi 4-5 mlynedd yn ôl gan Aled Evans, y cynghorydd dros Ward Llanystumdwy?”

Ateb – Aelod Cabinet Amgylchedd, Y Cynghorydd Dafydd Meurig

“Nid oes gen i wybodaeth ynglŷn ag unrhyw achos penodol yn fan hyn, felly mae croeso i chi anfon hwnnw ataf i, neu at y swyddogion cynllunio. Gallwch chi wneud hynny unrhyw adeg. Nid oes angen disgwyl tan Gyngor llawn i wneud hynny.”

(8) Cwestiwn Y Cynghorydd Jina Gwyrfai

“Mae plant di-gymraeg sy'n cael eu 'trochi' yn y Canolfannau Iaith yn treulio un diwrnod yr wythnos yn ôl yn eu hysgolion, er mwyn cadw cysylltiad gyda'r athrawon a phlant yna. Y tebygrwydd yw mai'r Saesneg maent yn defnyddio i chwarae a chyfathrebu o hyd. A yw'r Adran Addysg yn asesu'r effaith mae hyn yn ei gael ar ddefnydd iaith gweddill y plant, ac ar ethos Gymraeg yr ysgolion?”

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, Y Cynghorydd Beca Brown

“Mae sicrhau cysylltiad parhaus gyda’r fam-ysgol yn elfen allweddol rwy’n meddwl o sicrhau llesiant y plant sydd yn hwyr-ddyfodiaid i’r sir, yn ogystal â bod yn fodd iddyn nhw drochi’n naturiol yng nghwmni eu cyfoedion a’u hathrawon, sef yr hyn rydym ni i gyd yn anelu ato, wrth gwrs. Mae’r plant yn cael eu paratoi at y dyddiau pontio yma drwy ymarfer patrymau ieithyddol penodol a chwestiynau syml ac atebion y gallant fynd gyda hwy wedyn i’w mam-ysgolion er mwyn ymarfer eu Cymraeg. Mae hynny’n cael ei ehangu o wythnos i wythnos fel maen nhw’n magu sgiliau a magu hyder, ac ati, ac mae aelod o staff y gyfundrefn yn cael ei ddarparu i’r plant yma ar eu dyddiau trochi i’w cefnogi a’u hannog, gan fod siarad Cymraeg y tu allan i awyrgylch saff y ganolfan yn dipyn o her. Cyfrifoldeb yr ysgol wedyn ydi darparu’n briodol ar gyfer pob plentyn, sy’n cynnwys unrhyw anghenion o ran y Gymraeg o ran yr iaith ffurfiol ac anffurfiol, ac mae cefnogaeth i’r gyfundrefn drochi yn parhau iddyn nhw o ran hynny. Ac os fedra’i ddyfynnu Estyn eto:-

“Anogir y defnydd o’r Gymraeg mewn sefyllfaoedd anffurfiol mewn ysgolion cynradd ac uwchradd yn briodol drwy’r Siarter Iaith. Mae hyn yn cyfrannu at wella medrau Cymraeg a Chymreictod y plant yn ogystal â chefnogi cydweithio rhwng ysgolion cynradd ac uwchradd.”

Ond gan mai dim ond ers dau dymor y mae’r gyfundrefn drochi ar ei newydd wedd yn weithredol, mae yna barodrydd i gynnal gwerthusiad o’r drefn i weld sut yn union mae’r plant yn caffael y Gymraeg a sut maen nhw wedyn yn trochi nôl i’w hysgolion, a beth ydi effaith hynny arnyh nhw ac ar y plant eraill. Wrth gwrs, llesiant a photensial pob un plentyn sydd wrth galon yr hyn sy’n cael ei gynnig ac mi fyddwn i’n amlwg yn dymuno gweld bod pob un plentyn yn cyrraedd ei botensial, ac yn teimlo’n hapus ac yn gyffyrddus hefo’r hyn sy’n digwydd. Wedyn mae hwnna’n gwestiwn pwysig, diolch.”

Cwestiwn Atodol y Cynghorydd Jina Gwyrfaï

“Pryd a sut fydd y gwaith asesu hwn yn cael ei wneud, ac oni ddylid cynnwys asesu effaith y diwrnod pontio ar y plant i gyd?”

Ateb – Aelod Cabinet Addysg, Y Cynghorydd Beca Brown

“Rwy’n meddwl bod gwerth mewn gwneud hynny yn sicr. O ran Polisi Iaith Addysg Gwynedd, wrth gwrs, mae wedi ei rannu yn 4 rhan - cyfrwng yr addysg, y defnydd cymdeithasol, recriwtio a phenodi a gweinyddiaeth a chyfathrebu. Felly, rydym ni’n sôn am yr elfen gymdeithasol yn fan hyn, sy’n hollbwysig rwy’n credu, ac yn fanna mae dal hi, fuaswn i’n barnu.

Mae disgwyl i’r ysgolion fagu agwedd gadarnhaol tuag at y Gymraeg a chreu balchder yn yr holl blant. Rwy’n meddwl bod prosiect Ein Llais Ni wedi gwneud cyfraniad pwysig. Mae hyfforddiant y Siarter Iaith hefyd yn ffactor allweddol ac mae yna £96,000 wedi dod o Grant y Gymraeg ar gyfer prosiectau dalgylchol, ac mae hyfforddiant yn elfen greiddiol o amodau’r grant yna.

Er diddordeb, hoffwn roi math o flas i chi o’r gweithgareddau sydd yn digwydd yn ein hysgolion er budd codi ymwybyddiaeth a balchder yn eu Cymreictod, oherwydd rwy’n meddwl ei fod yn ddifyr ac yn rhywbeth sy’n codi calon rhywun i glywed amdano a dweud y gwir. Dyma flas o’r mathau o bethau sy’n digwydd:-

- Gweithdai drama hefo’r llenor Mared Llywelyn ynglŷn â chwedlau lleol, casglu a defnyddio enwau llefydd y filltir sgwâr ac yna’u rapio gydag Ed Holden;
- Cydweithio hefo’r Urdd i hyfforddi gemau buarth yn y Gymraeg;
- Tanio Cymreictod – codi ymwybyddiaeth o fandiau Cymraeg, megis Bwncath, ac ati;
- Thema Cwpan y Byd- sylwebu hefo Meilir Emrys; creu anthem hefo Elidyr Glyn;

- Hyfforddiant i gymorthyddion y dalgylch er mwyn datblygu'r defnydd o'r iaith anffurfiol wrth gyflwyno gweithgareddau ar y buarth;
- Cyflwyniad Cymreictod gan Ameer Davies-Rana i ysbrydoli dysgwyr a staff;
- Gweithdai creadigol hefo Osian a Branwen Candelas;
- Clocs Ffit hefo Tudur Phillips;
- Gweithdai canu hefo Catrin Toffoc;
- Gweithdai creu podlediadau, sylwebu pêl droed hefo Marci G;
- Gweithio hefo Cwmni'r Fran Wen, Hunaniaith, Menter Iaith Bangor, Ein Llais Ni;
- Hyfforddi disgyblion y 6ed i arwain teithiau cerdded dan arweiniad Rhys Mwyn gan eu haddysgu am hanes eu hardal a'u hannog i fwynhau eu milltir sgwâr.

Rydw i wrth fy modd gweld yr elfennau iaith y buarth yma, ac fel roeddwn i'n dweud mewn ymateb i gwestiwn y Cynghorydd Rhys Tudur, yr hyn y buaswn i'n hoffi gweld ydi bod y plant trochi yn medru mynd i ganol criw o blant lleol ar yr iard, a bod yr iaith ddim yn gorfod newid iddyn nhw, ac rwy'n meddwl mai yn fan hyn mae dal hi. Ni ddilynais i fy mhynciau TGAU i gyd drwy gyfrwng y Gymraeg, ond mi roeddwn i'n medru gwneud ffrindiau hefo plant Cymraeg, mynd i Lan-llyn a mynd i gigs Cymraeg. Felly, rwy'n meddwl mai yn yr elfen gymdeithasol yna mae dal hi, ac roeddwn wrth fy modd yn gweld yr holl bethau sy'n digwydd. Gobeithio fod hynny yn rhoi blas i bobl o'r gwaith ardderchog sy'n digwydd yn ein hysgolion a hoffwn ddiolch eto i'r ysgolion am yr holl waith maen nhw'n wneud o ran cefnogi Cymreictod pob un plentyn, yn hwyr-ddyfodiaid ac yn blant cynhennid."

7. ADRODDIAD PERFFORMIAD BLYNYDDOL A HUNANASESIAD 2022-23

Cyflwynodd yr Arweinydd, y Cynghorydd Dyfrig Siencyn, adroddiad yn gofyn i'r Cyngor gymeradwyo a mabwysiadu Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad 2022/23.

Diolchodd yr Arweinydd i Reolwr Gwasanaeth Cefnogi Busnes y Cyngor a'r Tîm am eu gwaith yn paratoi'r adroddiad. Yna cyfeiriodd at y sefyllfa gyllidol anodd dros ben sy'n wynebu'r Cyngor, gan nodi:-

- Nad oedd yn argoeli'n dda i setliad cynghorau sir ar draws Cymru ar gyfer y flwyddyn nesaf, ac er bod Cyngor Gwynedd mewn sefyllfa gyllidol gref, a'n bod wedi ymfalchio dros y blynyddoedd yn y ffaith ein bod yn effeithiol yn delio gydag arian y Cyngor, y byddai'r Cyngor hwn hefyd yn gorfod gwneud rhai penderfyniadau anodd iawn y tro hwn.
- Bod mwyafrif arian y Cyngor yn cael ei wario ar addysg, oedolion a phlant, sef y meysydd hynny sy'n meithrin dyfodol ein plant ac yn gofalu am y rhai mwyaf bregus yn ein cymdeithas, a phe dymunid amddiffyn y gwasanaethau hynny, o ble fyddai'r toriadau pellach yn dod?

Anogwyd pawb o'r aelodau i fynychu un o'r 3 gweithdy arbedion a drefnwyd ym mis Hydref.

Yna cyfeiriodd yr Arweinydd at rai materion penodol, gan nodi:-

- Bod y gostyngiad o 4,500 ym mhoblogaeth Gwynedd, gyda 1,400 yn llai o aelwydydd yn y Sir (yn ôl ffigurau'r Cyfrifiad diwethaf) yn destun pryder iddo gan fod hynny'n cael effaith uniongyrchol ar ein setliad o £1.6m. Yn fwy na hynny, roedd yna ystyriaethau economaidd sylweddol iawn o golli poblogaeth, sy'n rhoi mwy fyth o bwys ar ein gwaith wrth geisio datblygu'r economi, denu swyddi o safon uchel i'r ardal a denu pobl ifanc yn ôl i Wynedd.
- Bod y gyfundrefn addysg yng Ngwynedd yn arloesol ac yn gosod y safon drwy Gymru gyfan, e.e. y drefn drochi newydd, ac na chytunai â'r feirniadaeth gyhoeddus sydd wedi bod o drefn addysg Gwynedd.

- Bod Cyfarwyddyd Erthygl 4 yn un o'r ymyraethau sydd gan y Cyngor yn y maes tai i geisio cael rheolaeth ar y llif o ail-gartrefi a gosod tymor byr sy'n niweidio ein cymunedau ac yn cyfrannu at y diboblogi a welir yn y Cyfrifiad. Er hynny, ni chredid y byddai Erthygl 4 yn cael gymaint o effaith ag y mae pobl yn credu, ac ni chredid chwaith y byddai mor effeithiol â hynny yn cael rheolaeth ar y maes ail gartrefi. Cydnabyddid bod yna bryder ynglŷn ag Erthygl 4, a byddai'r Cyngor yn edrych yn ofalus iawn ar y pryderon hynny wrth ddadansoddi'r ymatebion i'r ymgynghoriad cyhoeddus, gan gymryd cyngor cyfreithiol ychwanegol, petai angen, er mwyn sicrhau ein bod yn mynd i'r cyfeiriad iawn. Byddai'r gwaith o ddadansoddi canlyniadau'r ymgynghoriad yn digwydd o hyn i ddiwedd y flwyddyn, gydag adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau yn gynnar yn y Flwyddyn Newydd.
- Bod yna broblem sylweddol o ran y ddarpariaeth gofal dwys ar draws y sir, a bod y datblygiad ym Mhenrhos yn o'r cynlluniau arloesol gwych sydd gan y Cyngor, ar y cyd â'r Bwrdd Iechyd a Chymdeithas Tai Clwyd Alun, i gyfarch hynny.
- Gan fod nifer sylweddol o aelodau yn pryderu a yw'r Polisi Tai Cyffredin yn wirioneddol roi blaenoriaeth i bobl leol, ei fod wedi cyfarwyddo'r Gwasanaeth i drefnu cyfarfod er mwyn deall beth yn union sy'n cael ei gynnig gan y polisi tai presennol. Ychwanegodd y byddai'n annog unrhyw aelodau sydd â phryder i ddod i'r cyfarfod, gan mai dyma'r cyfle i ddeall beth sy'n digwydd, ac efallai i fedru gwyrto polisiau.
- Bod yna bryder hefyd ynglŷn â'r problemau a welir yn ein cymunedau o ran y trefniadau ailgylchu, a bod y Cyngor yn cynnal trafodaethau ar y lefel uchaf bosib' er mwyn mynd i wraidd y broblem a cheisio datrysiaid buan i'r sefyllfa.

Rhodddwyd cyfle i'r aelodau gyflwyno sylwadau a gofyn cwestiynau. Codwyd y materion a ganlyn gan aelodau unigol:-

- Gofynnwyd i'r Arweinydd a oedd yn cefnogi'r bwriad i gynyddu nifer yr aelodau seneddol yng Nghaerdydd i 96, ar gost amcangyfrifedig o £17.8m y flwyddyn. Mewn ymateb, nododd yr Arweinydd ei fod yn cefnogi hynny 100%, oherwydd os ydym o ddifri' ynglŷn â llywodraethu ein gwlad ein hunain, rhaid cael digon o bobl i wneud y gwaith, ac roedd y Llywodraeth, ar y cyd â Phlaid Cymru, wedi adnabod bod angen yr aelodau ychwanegol yma i wneud y gwaith o graffu Llywodraeth Cymru. Nododd ymhellach nad oedd arian '*Levelling Up*' Llywodraeth Doriaidd San Steffan yn lefelu dim byd i fyny; na chafodd Cymru'r arian oedd yn ddyledus iddi o HS2 ac nad oedd y '*Shared Prosperity Fund*' yn ymwneud â rhannu cyfoeth o gwbl. Arian Cymru oedd hwn, arian ddaeth allan o Ewrop, ond roedd Llywodraeth San Steffan yn talu llai i Gymru na'r hyn a addawyd. Nododd hefyd nad oedd Llafur Lloegr ddim gwell, a bod hwythau â'u bryd ar danseilio hawliau Cymru.
- Gan gyfeirio at Flaenoriaeth Gwella 4 - Mynediad at gartrefi addas, holwyd ymhle yr adeiladwyd y 173 o dai cymdeithasol oedd wedi'u codi ar draws Gwynedd ers dechrau'r Cynllun Gweithredu Tai. Mewn ymateb, nododd y Prif Weithredwr fod y tai wedi'u hadeiladu drwy'r Grant Tai Cymdeithasol dros gyfnod o 2, neu bosib' 3 blynedd bellach, ac y byddai'n hapus i rannu gwybodaeth fanwl ynglŷn â'r 173 gyda'r aelod.
- Nodwyd bod nifer y cyfeiriadau o dan y drefn Trefniadau Amddiffyn rhag Colli Rhyddid ar gynnydd eto, a holwyd pam bod y Cyngor yn gorfod cael pobl o'r tu allan i'w helpu gyda'r asesiadau, oherwydd y deallid ein bod wedi hyfforddi staff mewnol i wneud y gwaith. Mewn ymateb, nododd y Prif Weithredwr fod yna staff mewnol yn gwneud yr asesiadau, ond oherwydd ôl-groniad gwaith, bod yna hyfforddiant pellach yn digwydd, ac o bosib' y byddai angen dod â phobl ychwanegol i mewn i helpu gyda'r gwaith hefyd. Nododd y byddai'n hapus i drafod ymhellach gyda'r aelod.
- Holwyd a ystyriwyd beth sy'n mynd i ddigwydd ym Mhen Llŷn pan fydd yna, o bosib', lai o fysus yn rhedeg o ganlyniad i'r cyfyngiad cyflymder 20mya. Nodwyd nad oedd

yna rwydwaith llwybrau beicio yn yr ardal chwaith, ond eto roedd y trigolion yn gorfod wynebu'r cyfyngiad cyflymder 20mya. Mynegwyd pryder am y gofalwyr a nodwyd bod yna brinder tacsis ym Mhen Llŷn i fynd â phobl adref ar ôl bod yn cymdeithasu. Nodwyd bod yr Arweinydd wedi cyfeirio eisoes at y gostyngiad ym rhoblogaeth Gwynedd, ond roedd cefn gwlad yn gwagio gan nad oedd dim byd ar ôl yno i bobl. Roedd gwasanaethau'n cael eu torri ac yn mynd ymhellach oddi wrth y boblogaeth wledig, ac yn hytrach na chael mwy o aelodau seneddol yng Nghaerdydd, byddai'n well i'r rhai sydd yno'n barod wneud eu gwaith yn well. Roedd Cyngor Gwynedd wedi cael ei wario drwy orfod gostwng o 75 i 69 aelod, gyda'r 10 aelod cabinet yn gwneud y penderfyniadau. Mewn ymateb, nodwyd, petai'r cyfyngiad cyflymder 20mya yn arbed un bywyd yn unig, y byddai wedi bod werth cyflwyno'r ddeddfwriaeth.

- Mynegwyd pryder nad oedd yr heddlu'n gorfodi'r cyfyngiad 20mya mewn rhai ardaloedd, ac yn neilltuol felly yng Ngorllewin y sir ac o flaen ysgolion, a holwyd a allai'r Cyngor roi pwysau o ran hynny. Mewn ymateb, nododd y Prif Weithredwr mai polisi'r heddlu a'r Llywodraeth ar draws y wlad ar hyn o bryd o ran y cyfyngiadau cyflymder newydd oedd y byddai yna gyfnod o addysgu i gychwyn, cyn symud ymlaen i orfodaeth. Dymunid gweld yr heddlu'n ceisio blaenoriaethu rhagor o adnoddau prin ar gyfer y maes yma. Roedd sgysiau'n digwydd ynglŷn â hynny a chadarnhaodd y Prif Weithredwr y byddai'n pasio'r neges ymlaen yn y sgwrs nesaf hefyd.
- Mewn ymateb i gwestiwn ynglŷn ag enwau llefydd Cymraeg dan yr adran 'Y Gymraeg a'r Gwasanaethau Cyhoeddus' o'r adroddiad, cadarnhawyd mai polisi'r Cyngor oedd defnyddio'r Gymraeg yn unig bob tro.
- Mynegwyd y farn nad oedd y Cyngor yn rhoi digon o sylw i bobl ifanc. Cyfeiriwyd at enghraifft o gwpl ifanc lleol oedd wedi cyflwyno cais cynllunio am dŷ 3 llofft, ond wedi cael caniatâd i godi tŷ 2 llofft yn unig, ac wedi'u cynghori i ddod yn ôl gyda chais am estyniad i'r tŷ yn nes ymlaen i gael y 3ydd llofft.
- Mynegodd aelod ei phryder nad oedd wedi derbyn copi papur o raglen y cyfarfod hwn gan nodi nad oedd yn bosib' iddi weithio ar-lein oherwydd diffyg signal yn ei chartref. Mewn ymateb, eglurwyd bod penderfyniad wedi'i wneud yn ddiweddar i symud tuag at Gyngor di-bapur o ran yr wybodaeth sy'n cael ei rhannu gyda'r aelodau, ond bod eithriad wedi'i wneud yn yr achos dan sylw am y rhesymau a nodwyd. Deallid bod hynny wedi'i gyfathrebu gyda'r aelod eisoes, a byddai'n derbyn copïau papur o raglenni cyfarfodydd o hyn allan.
- Croesawyd y trosolwg o'r flwyddyn ar gychwyn yr adroddiad sy'n rhoi ciplun o rai o brif gyflawniadau'r Cyngor. Nodwyd bod y 5 Tîm Tacluso yn gwneud gwaith rhagorol, a diolchwyd i'r 2 sy'n gweithio'n ddiwyd yn Llŷn am eu gwaith rhagorol yn tacluso'r strydoedd a'r pentrefi. Nodwyd hefyd ei bod yn dda cyrraedd y garreg filltir lle mae'r holl lampau stryd wedi'u hamnewid i dechnoleg LED. Er hynny, awgrymwyd bod y trosolwg braidd yn gamarweiniol ar brydiau, e.e. nodir bod 104 o dai gwag wedi dod yn ôl i ddefnydd, ond ffigwr dros 3 blynedd yw hynny.
- Croesawyd y ffaith bod yr adroddiad yn tanlinellu'r llwyddiannau heb guddio'r gwendidau ac yn rhoi darlun teg a gonest o'r perfformiad yn ystod y flwyddyn.

PENDERFYNWYD cymeradwyo a mabwysiadu Adroddiad Perfformiad Blynyddol a Hunanasesiad Cyngor Gwynedd 2022-23.

8. ADRODDIAD BLYNYDDOL Y PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO 2022-23

Cyflwynwyd – adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio 2022/23. Yn absenoldeb Cadeirydd y Pwyllgor, Mrs Sharon Warnes, oherwydd gwaieidd, a hefyd gan nad oedd yn bosib' i'r Is-gadeirydd, Mr Eifion Jones, na'r un o'r aelodau llewyg eraill fod yn bresennol ar fyr rybudd, fe gyflwynwyd yr adroddiad gan y Cynghorydd Paul Rowlinson, fel aelod etholedig ar y Pwyllgor.

Nododd y Cyngorydd Paul Rowlinson ei bod yn bleser ganddo gyflwyno adroddiad cyntaf y Cadeirydd, ar sail gofynion statudol Llywodraeth Cymru, yn amlinellu sut mae'r Pwyllgor wedi mynd ati i ystyried y ffactorau anodd sydd wedi wynebu'r Cyngor dros y cyfnod ynghyd â sylwadau'r Pwyllgor ar sut mae'r Cyngor wedi ymateb yn gadarn i'r risgiau hynny.

Diolchwyd i'r holl swyddogion sy'n cefnogi gwaith y Pwyllgor mewn modd trylwyr a phroffesiynol a diolchwyd hefyd i'r Aelodau Etholedig a Lleyg am eu cyfraniad allweddol i waith y Pwyllgor.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

9. ADOLYGIAD CYFANSODDIAD

Cyflwynwyd – adroddiad y Swyddog Monitro yn gwahodd y Cyngor i fabwysiadu cyfres o newidiadau i'r Cyfansoddiad fel y'u rhestrwyd yn yr adroddiad a'r atodiadau iddo, ynglŷn â:-

- (i) Swyddogaethau Cyngor Llawn;
- (ii) Asesiad Perfformiad Panel;
- (iii) Amserlen Cwestiynau gan Aelodau; a
- (iv) Trothwy ariannol ar gyfer selio contractau.

Rhodddwyd cyfle i'r aelodau gyflwyno sylwadau a gofyn cwestiynau. Mewn ymateb i gwestiynau gan aelodau unigol ynglŷn â'r Panel Annibynnol fydd yn asesu perfformiad y Cyngor, nodwyd:-

- Bod y canllawiau yn cyfeirio at o gwmpas 4-5 o bobl ar y Panel. Deellid bod Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn casglu pŵl o ymgeiswyr gyda chefnidir llywodraeth leol gweddol uchel (yn brif swyddogion ac aelodau hefyd) y byddai'n rhaid i'r Cyngor benodi o'u plith, a byddai yna gadeirydd annibynnol i'r Panel.
- Nad oedd y broses yn cyffelybu mewn unrhyw ffordd i broses cynllun datblygu lleol. Byddai'n rhaid cyflwyno argymhelliad y Panel i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac i'r Cabinet hefyd, mae'n debyg. Nid rheoleiddwyr fyddai'r Panel a'u rôl fyddai rhoi barn a chyflwyno argymhellion i'r Cyngor eu hystyried ac ymateb iddynt.

PENDERFYNWYD mabwysiadu'r newidiadau i'r Cyfansoddiad a restrir yn yr adroddiad a gyflwynwyd i'r Cyngor a'r atodiadau ynglŷn â:-

- (i) Swyddogaethau Cyngor Llawn;
- (ii) Asesiad Perfformiad Panel;
- (iii) Amserlen Cwestiynau gan Aelodau; a
- (iv) Trothwy ariannol ar gyfer selio contractau.

10. RHYBUDDION O GYNNIG

10(A) RHYBUDD O GYNNIG GAN Y CYNGHORYDD GRUFFYDD WILLIAMS

Cyflwynwyd y rhybudd o gynnig a ganlyn gan y Cyngorydd Gruffydd Williams o dan Adran 4.19 y Cyfansoddiad, ac fe'i eiliwyd:-

“Nodwn y bygythiadau cynyddol i ffermwyr a'r byd ffermio gan gyrff anetholedig goruwch- genedlaethol sydd am eu gorfodi oddi ar eu tir.

Gwelwyd hyn ar waith yn yr Iseldiroedd, Iwerddon a manau eraill yn ddiweddar, a bellach mae Llywodraeth Cymru hithau am droi 10% o dir amaethyddol Cymru yn goedwigoedd,

gan leihau ein cyflenwad bwyd cynhenid eto er bod bron i hanner y boblogaeth yn byw mewn tlodi yma.

Yn wyneb hyn oll galwaf ar Gyngor Gwynedd i ymrwymo i gefnogi'r fferm deuluol Gymreig sy'n cyfrannu cymaint at economi Gwynedd a hefyd yn fodd i gynnal hunaniaeth ieithyddol a diwylliannol unigryw'r sir a bod Cyngor Gwynedd yn galw ar Lywodraeth Cymru i ail ailystyried y penderfyniad i droi 10% o dir amaethyddol yn goedwigoedd."

Nododd yr aelod ymhellach y dylid cywiro'r cyfeiriad at 'organic food supply' yn y cyfieithiad Saesneg o'i gynnig i ddarllen 'locally sourced food supply'.

Cynigiwyd ac eiliwyd gwelliant i'r cynnig, sef:-

"Bod Cyngor Gwynedd yn ymrwymo i gefnogi'r fferm deuluol Gymreig sy'n cyfrannu cymaint at economi Gwynedd, a hefyd yn fodd i gynnal hunaniaeth ieithyddol a diwylliannol unigryw'r sir, a bod Cyngor Gwynedd yn galw ar Lywodraeth Cymru i ail-ystyried eu penderfyniad i fynnu bod pob uned amaethyddol yn gorfod neilltuo 10% o'u tiroedd yn goedwigoedd."

Nodwyd bod y rhesymau dros y gwelliant fel a ganlyn:-

- Bod dau baragraff cyntaf y cynnig gwreiddiol yn cyfeirio at ryw fath o gynllwyn rhyngwladol gan gyrrff goruwch-genedlaethol, ac na chredid eu bod yn berthnasol i'r cynnig o gwbl, ac felly y dylid eu dileu.
- O ddeall gan yr undebau amaeth bod tua 7.5% o diroedd sy'n cael eu hamaethu ar hyn o bryd yn goedwigoedd, nad oedd cyrraedd 10% yn waith anodd, ond roedd angen bod yn hyblyg o ran y 10% gan nad oedd tiroedd pob fferm yn addas ar gyfer plannu coed.
- Ei bod yn bwysig plannu'r coed iawn yn y llyfudd iawn, a byddai polisi cyffredinol fel hyn yn anodd i ffermwyr ei weithredu.
- Gan na allai tenant droi tir amaeth yn dir goedwigoedd heb ganiatâd y landlord, gallai hynny fod yn broblem hefyd.
- Yr awgrymid felly y dylid gofyn i'r Llywodraeth ail-ystyried eu penderfyniad i fynnu bod pob uned amaethyddol yn gorfod neilltuo 10% o'u tiroedd yn goedwigoedd.

Trafodwyd y gwelliant. Mynegwyd cefnogaeth i'r gwelliant gan rai aelodau ar y sail:-

- Bod y 2 baragraff cyntaf yn clymu cynnig, sydd yn ei hanfod yn un eithaf call, i rai o ddamcaniaethau cynllwyn y dde eithafol Inglo-americaidd, ac felly'n gwario difrifoldeb gweddill y cynnig yn sylweddol. Byddai'n wrthyn o beth petai'r Cyngor yn cael ei gysylltu mewn rhyw ffordd gyda'r wleidyddiaeth wenwynig ryngwladol sy'n credu ein bod yn cael ein rheoli gan ryw gyrrff annemocrataidd, ac ati. Roedd camau wedi'u cymryd yn lwerddon a'r Iseldiroedd, sef 2 wlad sydd ag allbynnau carbon sylweddol iawn yn deillio o amaethyddiaeth, ond nid cyrrff annemocrataidd goruwch-wladwriaethol oedd wedi gwneud hynny, eithr llywodraethau sofran y 2 wlad honno.
- Bod geiriad y gwelliant yn glir a'i bod yn amlwg beth yw'r bwriad a beth sydd angen ei wneud. I'r gwrthwyneb, credid bod y wybodaeth ym mharagraffau cyntaf y cynnig gwreiddiol yn niwlog. E.e. nodir bod bron i hanner y boblogaeth yn byw mewn tlodi, ond nid yw'n glir a yw hynny'n cyfeirio at boblogaeth Gwynedd neu Gymru gyfan.

Mynegodd aelodau eraill gefnogaeth i'r cynnig gwreiddiol gan nodi:-

- Y credid bod y 2 baragraff cyntaf yn cynnwys gwybodaeth gefndirol werthfawr ynglŷn â pham bod y cynnig gerbron.

- Bod yna gyrrff anetholedig goruwch-genedlaethol yn bodoli ac y teimlid y byddai'r gwelliant yn gwneud mwy o ddrwg i amaeth yng Ngwynedd.
- Y teimlid bod yna ddarllen rhwng y llinellau a dychmygu drwy honni bod y 2 baragraff cyntaf yn clymu'r cynnig i ddamcaniaethau cynllwyn y dde eithafol.
- Ei bod yn drueni gweld tir ffermio da yn cael ei droi'n goedwigoedd ac yn sefyll yn gwneud dim.

Nododd aelod na theimlai'n barod i wneud penderfyniad yn y fan a'r lle ar fater mor bwysig, ac awgrymodd y dylid cael trafodaeth fwy manwl cyn dod i benderfyniad ar y ffordd ymlaen.

Nododd y Cadeirydd fod yna gynnig gerbron, ynghyd â gwelliant i'r cynnig, a bod rhaid i'r Cyngor ddod i benderfyniad ar hynny.

Yn ei sylwadau cloi, nododd cynigydd y cynnig gwreiddiol:-

- Ei fod wedi bwriadu cynnwys fel rhan o'i gynnig bod Cyngor Gwynedd yn ymrwmo i gynnig cig lleol ar y fwydlen yn yr ysgolion, ond yn anffodus, iddo adael y cymal hwnnw allan o'i gynnig drwy amryfusedd.
- Ei bod yn syndod ganddo glywed ei fod yn cael ei uniaethu gyda'r adain dde eithafol am geisio rhoi cynnig gerbron i helpu'r byd amaeth.

Pleidleisiwyd ar y gwelliant, ac fe gariodd.

Cynigiwyd gwelliant pellach, sef:-

"Yn unol ag ysbryd y cynnig, bod y Cyngor yn ymrwmo i gefnogi cynhyrchwyr lleol drwy sicrhau bod cig a chynnyrch lleol arall yn aros ar fwydlen ein hysgolion."

Mewn ymateb, eglurodd y Swyddog Monitro:-

- Mai amcan rhybudd o gynnig oedd bod y Cyngor yn cyhoeddi'r rhybudd ymlaen llaw.
- Y gallai gwelliant i gynnig ychwanegu neu newid geiriad yn unig, ac ni ellid dod â mater hollol wahanol i mewn i'r drafodaeth ar ôl rhoi rhybudd o'r bwriad.
- Gan mai mater gweithredol oedd y fwydlen ysgolion, ayb, y byddai'n cynghori ei bod allan o drefn i ddod â mater newydd i mewn ar y pwynt yma.

Yn wyneb yr eglurhad, diwygiodd yr aelod ei welliant pellach, sef:-

"Yn unol ag ysbryd y cynnig, bod y Cyngor yn ymrwmo i gefnogi cynhyrchwyr lleol yn ymarferol" (heb enghreifftio'r gefnogaeth honno).

Nododd y Prif Weithredwr ei fod yn credu bod y gwelliant pellach yn gofyn am ymrwymiad i gefnogi'r fferm deuluol, a bod hynny'n rhan o'r gwelliant oedd wedi'i dderbyn eisoes.

Gan i'r gwelliant gael ei dderbyn, eglurodd y Swyddog Monitro fod y cynnig gwreiddiol wedi'i wella, a bod angen pleidlais bellach gyda geiriad y gwelliant yn hytrach na'r geiriad gwreiddiol. Pleidleisiodd mwyafrif o blaid y cynnig wedi'i wella.

PENDERFYNWYD mabwysiadu'r cynnig wedi'i wella, sef:-

Bod Cyngor Gwynedd yn ymrwmo i gefnogi'r fferm deuluol Gymreig sy'n cyfrannu cymaint at economi Gwynedd, a hefyd yn fodd i gynnal hunaniaeth ieithyddol a diwylliannol unigryw'r sir, a bod Cyngor Gwynedd yn galw ar Lywodraeth Cymru i ail-

ystyried eu penderfyniad i fynnu bod pob uned amaethyddol yn gorfod neilltuo 10% o'u tiroedd yn goedwigoedd.

Dechreuodd y cyfarfod am 1.30yp a daeth i ben am 3.50yp.

CADEIRYDD